

З ГІСТОРЫІ ЎНІВЕРСІТЭЦКАГА ДРУКУ

Н. А. Зубчонак

*Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт,
вул. Кальварыйская, 9, 220004, г. Мінск, Рэспубліка Беларусь,
Zubchon@bsu.by*

У артыкуле прадстаўлены асобныя факты з дзейнасці першых перыядычных выданняў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта як каштоўнай крыніцы яго гісторыі.

Ключавыя словы: Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт; гісторыя; рабочы факультэт; карпаратыўная прэса.

FROM THE HISTORY OF UNIVERSITY PRINTING

N. A. Zubchonak

*Belarusian State University,
9, Kalvariyskaya Str., 220004, Minsk, Republic of Belarus
Corresponding author: N. A. Zubchonak (Zubchon@bsu.by)*

The article presents some facts from the activities of the first periodicals of the Belarusian State University as a valuable source of its history.

Key words: Belarusian State University; history; working faculty; corporate press.

У чэрвені 1921 г. была адчынена першая вышэйшая навучальная ўстанова ў БССР – Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт. Рабочы факультэт у складзе 160 слухачоў прыняў новае пакаленне будучых інжынераў, настаўнікаў, юрыстаў, эканамістаў, літаратараў, навукоўцаў, дзяржаўных дзеячаў, якім было наканавана будаваць новую краіну. Вітаючы слухачоў, наркам асветы У. Ігнатоўскі адзначыў: «Для гэтай мэты і быў утворан рабоча-селянскі факультэт, каторы зрабіўся для працоўнай масы тымі сходамі, каторыя вядуць рабочаго і селяніна да вышэйшай навукі. Праз яго масы будуць паступова запоўняць аўдзіторыі, лабараторыі, кабінэты і бібліотэкі нашага новага ўніверсітэту. Утворацца новы тып студэнцтва, вышэдшага ад сахі і станка, для якога інтарэсы пралетарыята і селянства будуць уласнымі інтарэсамі» [1, с. 6].

Пасля непрацяглага вучэбнага перыяду і перапынку на летнія канікулы быў праведзены другі прыём студэнтаў колькасцю 125 чалавек. На аснове Палажэння аб Рабочых факультэтах, зацверджанага Галоўпрафадукцыяй РСФСР, паступова была сфарміравана арганізацыйная структура новай навучальнай установы – абраны прэзідыум, арганізаваны Савет, прадметныя камісіі, створаны студэнцкія арганізацыі.

Побач з гэтым пры БДУ фарміравалася і сістэма карпаратыўнай прэсы, ствараліся выданні, якія занатоўвалі гісторыю навучальнай установы, разказваючы на сваіх старонках пра найбольш значныя факты і падзеі.

Пачынаючы з 1921 г. на факультэтах пачалі друкавацца насценныя газеты, колькасць якіх пастаянна ўзрастала: «Промні Кастрычніка», «Кузня асветы», «Медфакавец», «Праўгасавец», «Трыбуна», «Быт інтэрната», «Забалышавіцкую гісторыю» і інш. У 1923 г. у структуры БДУ з’яўляюцца новыя факультэты – факультэт грамадскіх навук, педагогічны і медыцынскі.

Паступова ствараліся перыядычныя выданні. У 1921 г. быў арганізаваны выхад штотдзённай газеты «Голас рабфакаўца» як органа камуністычнай і камсамольскай ячэек і прафкама рабфака БДУ. Тэксты пісаліся на як на рускай мове, так і на ідыш, на беларускай і польскай мовах. Аб’ём газеты складаў прыкладна 6 старонак.

Адзін са слухачоў рабфака (Трубач) пісаў пра гэта так: «Некалькі начэй рабфакаўцы-друкары з дапамогай іншых камсамольцаў, забываючыся на сон, працавалі над газетай. Але юная энергія перамагла ўсё і «Голос» у тысячу экзэмпляраў выйшаў у свет. Праз ЦК КСМБ, Савпрафбел і іншыя органы мы бясплатна яе распаўсюдзілі сярод рабочых, сялян і моладзі Беларусі» [1, с. 15].

Складаным у 1920-я гг. заставалася матэрыяльнае становішча рабочага факультэта. Студэнты разам з выкладчыкамі наладжвалі побыт – праводзілі рамонт інтэрната, нарыхтоўвалі дровы для яго ацяплення. Арганізавалі працу па будаўніцтве сталовай. Сваімі сіламі стварылі швейную майстэрню, дзе адзенне можна было адрамантаваць бясплатна ці пашыць новае за невялікі кошт.

У справаздачы «Вынікі года», якая была падрыхтавана да ўрачыстага святкавання «Дня рабфакаў» (адзначаўся 17 верасня), было падкрэслена: «...адкрыццё ў Мінску Дзяржаўнага ўніверсітэта з’яўляецца першым кампанем у пабудове культурнага цэнтра Беларусі. Бясспрэчна, што рабочаму факультэту многага яшчэ не хапае ў галіне матэрыяльнага абсталявання і стварэння неабходных умоў для вучэбных заняткаў, але ёсць ужо галоўнае, гэта агульнае ўсведамленне, што ў яго сценах ажыццяўляецца культурная справа прыцягнення да навукі шырокіх слаёў рабочага і сялянскага насельніцтва, якім упершыню адкрыта дарога да святла і ведаў» [1, с. 16].

Дзейнасць першых перыядычных выданняў Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта сёння вывучана недастаткова поўна. Выключэне складаюць даследаванні па гісторыі беларускага друку, праведзеныя на факультэце журналістыкі БДУ прафесарам А. Г. Слукой (серыя падручнікаў і вучэбных дапаможнікаў пад агульнай назвай «Беларуская журналістыка»), а таксама на гістарычным факультэце прафесарам А. А. Яноўскім і некаторымі іншымі навукоўцамі.

Арыгіналы газет БДУ 1920–30-х гадоў практычна цалкам былі страчаны падчас Вялікай Айчыннай вайны і не захаваліся ў калекцыях бібліятэчных, архіўных і музейных устаноў Беларусі. Не так даўно адзінкавыя асобнікі газет былі выяўлены ў фондах Расійскай нацыянальнай бібліятэкі (РНБ) г. Санкт-Пецярбурга. У 2017 г. Фундаментальная бібліятэка правяла перамовы аб перадачы лічбавых копіяў першых газет БДУ. У выніку алічбаваныя нумары былі перададзены нашаму ўніверсітэту з РНБ. Такім чынам, сёння ёсць магчымасць азнаёміцца са зместам першых выданняў.

Сярод іх заснаваная ў 1929 г. шматтыражная ўніверсітэцкая газета «Ленінскім шляхам», якая замяніла «Голас рабфакаўца». З кастрычніка 1931 г. па красавік 1935 г. яна насіла назву «За пролетарские кадры», з мая 1935 г. па кастрычнік 1947 г. – «За ленінскія кадры», з кастрычніка 1947 г. па чэрвень 1955 г. – «За сталінскія кадры», з 1955 г. па 2006 г. – «Беларускі ўніверсітэт». Зараз выданне носіць назву «Універсітэт». Электронная бібліятэка БДУ захоўвае нумары выдання толькі да 1959 года. Не можам не адзначыць, што рэдактарам гэтай газеты ў тыя часы быў Міхась Яўгенавіч Цікоцкі, будучы загадчык кафедры стылістыкі і літаратурнага рэдагавання.

У 1922 г. пачаўся выпуск альманаха «Красный студент». У першы год было надрукавана толькі два нумары. Больш выданне не выпускалася, хутчэй за ўсё, па матэрыяльных прычынах. Яно выйшла ў Мінску ў друкарні Прафтэхшколы. Не захаваліся звесткі пра тыраж. Аб’ём зборніка складаў 60 старонак звычайнага часопіснага фармату. Дадзенае выданне ўпамянаецца ў артыкуле-справаздачы намесніка рэктара БДУ па адміністрацыйных пытаннях прафесара С. З. Кацэнбогена (пазней дэкана факультэта грамадскіх навук) [2, с. 236].

Змест альманаха ўяўляў своеасаблівы летапіс развіцця рабфака БДУ ў першы год працы. У прадмове ад рэдакцыі адзначалася: «Задачай сапраўднага зборніка з’яўляецца азнаямленне з працай, зробленай на працягу 17 месяцаў існавання аднаго з найбольш маладых рабфакаў – рабфака пры Беларускім Дзяржаўным Універсітэце, а ў шэрагу нарысаў і артыкулаў,

напісаных слухачамі, мы жадаем даць прыблізную карціну жыццёвай абстаноўкі і ўнутранай настроенасці новага студэнцтва» [1, с. 8].

Няшмат экзэмпляраў першых газет і часопісаў БДУ захавалася да нашага часу. Але і ў гэтым заключаецца іх непераўздыззеная каштоўнасць, бо змешчаныя ў іх матэрыялы – крыніца важнай інфармацыі, рэальнай гісторыі станаўлення і развіцця галоўнай навучальнай установы нашай краіны. Гэтыя выданні адлюстроўваюць гісторыю БДУ, гісторыю ўніверсітэцкай адукацыі ў кантэксце развіцця краіны ў цэлым.

Бібліяграфічныя спасылкі

1. Красный студент. Сборник Рабочего факультета при Белорусском Государственном Университете. Минск, 1922.
2. *Каценбоген С. З.* Белорусский Государственный Университет. За 1922–23 акад. год. Итоги и перспективы. Минск, 1923.